

[..]

Komandējuma atskaite par Nordic-Baltic Mobility projekta pieredzes apmaiņas mācībām Stokholmā (Zviedrijā) un Helsinkos (Somijā)

Vieta: Stokholma, Zviedrija un Helsinki, Somija

Laiks: 2018.gada 24.oktobris – 2018.gada 26.oktobris (Zviedrija) un 2018.gada 4.novembris līdz 2018.gada 7.novembris (Somija)

Mācību kopsavilkums

1. Zviedrija

1.1. Kersti Söderberg, *The Pressombudsman*

Zviedrijas preses ombuds ir nevalstiska organizācija, kuras galvenā funkcija ir izskatīt un izvērtēt sūdzības par žurnālistu rīcību. Ņemot vērā, ka Zviedrijā ir sarežģīta kārtība, kādā veidā civillietas tiek izskatītas tiesā, personām ir atvieglota kārtība, kādā veidā izteikt sūdzību par žurnālistu rīcību bez tiesas iesaistes.

Nevalstiskās organizācijas budžets ir 600 000 eiro gadā. Katru gadu tiek saņemtas aptuveni 500 sūdzības gadā, taču pārkāpumi ir konstatēti vienīgi 30 - 50 lietās.

Ja ombuds konstatē pārkāpumu žurnālista rīcībā, lieta tiek nosūtīta tālāk izskatīšanai Mediju padomē, kas pieņem jau galīgo lēmumu. Tāpat, ja ir saņemts negatīvs ombuda lēmums, tad lēmumu var pārsūdzēt Mediju padomē, kas pieņem galīgo lēmumu. Maksimālais sods par pārkāpumu ir 1300 eiro, kas tiek iemaksāti Mediju padomes sistēmā, neparedzot iespēju privātpersonai prasīt kompensāciju par žurnālista rīcību konkrētā procesa ietvaros (šāda veida kompensāciju var prasīt vienīgi tiesā civiltiesiskā kārtībā).

Mediju ombudam un padomei ir pārraudzība tikai un vienīgi par tiem medijiem, kas ir brīvprātīgi pievienojušies sistēmai un medijiem, kas atrodas biedrībās. Pamatā gandrīz visi Zviedrijas preses izdevumi ir Mediju ombuda un padomes sistēmā, jo tas ir medija kvalitātes un uzticamības zīmols.

Mediju ombuds izskata individuālas sūdzības, nevis *actio popularis* sūdzības, proti, personai ir jāpierāda, kādā veidā konkrētais raksts ir tieši aizskāris personas tiesības.

Zviedrijas Mediju ombuda mājaslapā (<https://po.se/about-the-press-ombudsman-and-press-council/how-self-regulation-works/>) ir iespējams atrast mediju ētikas kodeksu pēc kura tiek izvērtēts, vai medija rīcībā ir saskatāmi iespējami pārkāpumi. Pārkāpumus konstatējošie lēmumi tiek anonimizēti un publicēti Mediju ombuda mājaslapā un medija mājaslapā, ja ir konstatēts pārkāpums mediju darbībā. Ja nav konstatēts pārkāpums, tad var izvēlēties, vai lēmums tiks publicēts. Sūdzības tiek izskatītas gan no publiskā, gan privātā sektora.

1.2. Per-Anders Sunesson - *Ambassador at Large for Combating Trafficking in Persons*

Zviedrijas īpašo uzdevumu vēstnieks jautājumos, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecības novēršanu, Per-Anders Sunesons norādīja, ka efektīvākā prakse cīņā ar cilvēku tirdzniecību ir prostitūcijas aizliegšana, sodot šo pakalpojumu pircējus un atbrīvojot no sodīšanas bailēm prostitūcijas pakalpojumu sniedzējus. Tieši tādēļ Zviedrija bija pirmā valsts, kas 1999. gadā ieviesa likumu, ar kuru tika aizliegta seksa pakalpojumu pirkšana, bet ne pārdošana. Tagad šī sistēma tiek saukta par “Zviedrijas modeli.”

Pirms šāda likuma pieņemšanas Zviedrijā bija veikti dažādi pētījumi, kuros atklājās, ka prostitūcijā iesaistītās sievietes un meitenes uzauga disfunkcionālās ģimenēs ar ļoti smagu bērnību. Daudzas jau bērnībā bija piedzīvojušas vardarbību pret sevi. Sabiedrība izdarīja secinājumu, ka prostitūcijā iesaistītās sievietes nav izvēlējušās šādu “profesiju” brīvprātīgi, bet ir upuri. Šīs sievietes un meitenes bija zaudējušas pašcieņu, negāja uz skolu, bija bez izglītības un normālas nākotnes iespējām. Mūsdienās daudz pētījumu apliecina, ka lielākā daļa prostitūcijā iesaistīto cieš gan fiziski, gan psiholoģiski. Turklāt tikai ļoti, ļoti retos gadījumos (praktiski nekad) cilvēki izvēlas šo nodarbi labprātīgi, jo lielākoties cilvēki tiek ievilināti, savervēti, vai piespiesti nodarboties ar prostitūciju. Tāpat sabiedrības viedoklis mainījās, dzirdot, kā vīrieši, kas pērk seksuālus pakalpojumus, runā par sievietēm kā par pērkamām precēm. Laikā, kad Zviedrijas valdība izlēma, ka nevēlas pieļaut Zviedrijā prostitūciju, tika domāts, vai nebūtu jāsoda gan pircējs, gan pakalpojuma sniedzējs. Bet tomēr tika pieņemts lēmums nesodīt pakalpojuma sniedzējus.

Kad likums stājās spēkā, ļoti daudz resursu tika izmantoti, lai izglītotu policijas darbiniekus, prokurorus, sociālos darbiniekus, turklāt palīdzēja arī dzimumu līdztiesības iekļaušana skolu mācību programmās. Zviedrijā notika arī dažādas informatīvās kampaņas, kurās, piemēram, populāri sportisti teica, ka īsti vīrieši nepērk seksu. Zviedrija ļoti daudz strādāja ar sabiedrisko domu.

Šobrīd Zviedrijā ir ļoti mazas iespējas izmantot prostitūtu pakalpojumus. Tas daļēji ir arī tādēļ, ka pircēji ļoti baidās tikt pieķerti, jo pieķeršanas gadījumā zaudētu reputāciju, darbu utt. Zviedrijā praktiski pilnībā ir izzudusi arī vardarbība pret prostitūtām, jo klienti baidās, ka viņus var nodot policijai.

Per-Anders norādīja, ka prostitūcija attīsta ideju par to, ka pieļaujama cita cilvēka ķermeņa pirkšana, un šāda kārtība neuzlabo dzimumu līdztiesību sabiedrībā, jo galvenokārt seksu pērk tieši vīrieši. Vēl viens būtisks arguments par labu "Zviedrijas modelim" – ja valsts vēlas novērst cilvēku tirdzniecību, nav pieļaujams, ka prostitūcijā iesaistītie baidās runāt ar policiju. Zviedrija, ieviešot savu modeli, atklāja, ka prostitūcijā iesaistītās nebaudās runāt ar policiju, jo viņas netiks apcietinātas vai kā savādāk sodītas. Zviedrijā vairākas lietas atklātas tieši tāpēc, ka sievietes runāja ar policiju.

Vācijā esot apmēram 400 000 sievietes, kuras strādā par prostitūtām, un 98% no šīm meitenēm nav Vācijas sievietes vai meitenes, bet gan nāk no tādām valstīm kā Maķedonija un Albānija, no valstīm ar zemiem ienākumiem. Tā vietā, lai samazinātu pieprasījumu pēc prostitūcijas, ar regulējumu Vācija pieprasījumu tikai palielināja, legalizējot prostitūciju.

Lai situāciju mainītu, ir vajadzīga sabiedrības informēšana. Piemēram, Zviedrijā dzimumu līdztiesība tika ielikta skolu programmās, politiskajā dienaskārtībā, un cilvēki tika informēti par līdztiesības nepieciešamību. Arī tas mazinātu vēlmi pirkt seksu.

Attiecībā uz cilvēktirdzniecības problemātiku Per-Anders norādīja, ka Zviedrijā ir gadījumi, kad cilvēki tiek nelegāli nodarbināti, nemaksājot pienācīgu atalgojumu un nenodrošinot pienācīgu dzīvesvietu, kā arī tiekot iesaistīti ubagošanā. Tie pārsvarā esot cilvēki no citām valstīm, bet cilvēku tirdzniecība seksuālo pakalpojumu ziņā praktiski esot neiespējama Zviedrijā.

1.3. Ninna Mönner - *Swedish Platform Civil Society against Human Trafficking*

Pilsoniskās sabiedrības platformas (turpmāk - organizācija) sastāvā ir 28 sabiedriskās organizācijas. Tā tika izveidota 2013.gadā un īsteno valsts atbalsta programmu cilvēktirdzniecības upuriem.

Atšķirībā no varas iestādēm, kuru galvenais mērķis ir noķert un sodīt vainīgo, organizāciju pirmkārt uztrauc upura tiesību aizskārums. Tāpēc organizācija piedāvā atbalsta programmu cilvēku tirdzniecības upuriem, galvenokārt vēršot uzmanību darba pieejamībai un iekļaušanai sabiedrībā. Programmas ietvaros tiek piedāvāta medicīniskā aprūpe, apģērbs, atbalsts, juridiskie ieteikumi, traumu ārstēšana, ilgtermiņa palīdzība, droša atgriešanās un integrācija.

Cilvēktirdzniecības upuriem, kas galvenokārt ir sievietes, tiek piedāvāts patvērumu, kā arī dažāda vieda sociālās iekļaušanās pasākumi, piemēram, valodu kursi, psiholoģiskā palīdzība, medicīniskā aprūpe, apģērbs, juridiskā palīdzība u.c. Organizācija sniedz palīdzību arī cilvēktirdzniecības upuru bērniem, kas atrodas kopā ar viņiem, arī tiek uzskatīti par upuriem.

Organizācija sniedz palīdzību gan personām, kas vēršas policijā, gan tām, kas policijā dažādu iemeslu dēļ nevēlas vērsties.

Organizācija organizē apmācības, kā atpazīt cilvēktirdzniecības upurus. Tāpat tiek veikts darbs ar potenciālajiem upuriem, lai informētu tos par viņu tiesībām. Organizācijai ir laba sadarbība ar kompetentajām valsts un pašvaldības iestādēm.

Ja tiek atklāts cilvēktirdzniecības gadījums, organizācija par to informē policiju. Ja upuris pats vēršas policijā un policija uzsāk kriminālprocesu, cietusī persona ir tiesīga palikt valstī līdz kriminālprocesa beigām. Ja krimināllieta tiek izbeigta, pagaidu izturēšanās tiek pārtraukta un personai divu nedēļu laikā ir jāpamet Zviedriju. Ja persona tiek atzīta par iespējamu cilvēktirdzniecības upuri, tā tiek iekļauta nogaidīšanas programmā, kas ilgst 30 dienas. Šis laiks var tikt pagarināts vēl par 90 dienām. Organizācija sadarbojas ar nevalstiskajām organizācijām citās valstīs, lai pēc iespējas nodrošinātu upuriem, kuras atgriežas savā mītnes valstī, iespēju sakārtot sadzīvi.

2017.gadā organizācija ir sniegusi atbalstu 26 personām, no kurām 25 ir sievietes no Rumānijas, Nigērijas, ieskaitot 14 sievietes no Zviedrijas. Cilvēktirdzniecības upuri tiek iesaistīti ne tikai intīmpakalpojumu sniegšanā, bet arī ubagošanā un dažādos noziedzīgos nodarījumos.

2015.gada Zviedrijā ieradās 35 000 nepilngadīgie. Valsts atbalsta programmas ietvaros, nepilngadīgajiem tiek nodrošināta iespēja apmeklēt skolu. Maizi bērni pēc iespējas tiek ievietoti ģimenēs. Sasniedzot 18 gadu vecumu, jauniešiem Zviedrija ir jāpamet. Tomēr ir daļa jauniešu, kuri ir apguvuši valodu, iekļāvušies sabiedrībā un meklē iespēju palikt Zviedrijā.

1.4. Meghan Donnevan - *Talita*

Talita ir nevalstiskā organizācija, kas aptuveni 10% no sava finansējuma saņem no valsts, bet pārējais ir piesaistītais privātais finansējums. Tas dod organizācijai lielu brīvību atbilstošāko pakalpojumu sniegšanai klientiem, jo nav jāatskaitās valstij par līdzekļu izlietojumu. Talitas darbs ir cilvēktirdzniecības upuru atbalsta jomā. Ir savas izmitināšanas vietas, kurās var izmitināt cilvēktirdzniecības upurus un vienlaikus sniegt nepieciešamo atbalstu. Interesants ir fakts, ka viena no bijušajām klientēm Mongolijā ir nodibinājusi savu nevalstisko organizāciju ar līdzīgiem mērķiem, kas ir Talitas sadarbības partneris. Talitai ir vairāki sadarbības partneri vairākās valstīs, piemēram, Rumānijā, kas ir zināma kā cilvēktirdzniecības upuru izcelsmes valsts.

Talita veicina upuru sadarbību ar policijas iestādēm, sniedz atbalstu krīzes situācijās. Sākotnējais darbs saistās ar klienta pilnīgu izzināšanu un novērtēšanu, lai sniegtu visatbilstošākos pakalpojumus, tādējādi nodrošinot uz vajadzībām balstītu pieeju un individualizējot nepieciešamo pakalpojumu veidu. Piemēram, izglītošanu par dzimumdzīvi, budžeta plānošanu, psiholoģisko palīdzību, izklaides, traumu terapiju, medicīnisko palīdzību, mācības grupās, juridisko palīdzību, valodu kursus u.c. Sadarbībā ar privātām kompānijām var sniegt atbalstu darba atrašanā (prakse vai darba vieta). Nepieciešamības gadījumā sniedz arī finansiālu atbalstu.

Talita iesaistās arī prevencijas programmu īstenošanā. Izglīto jauniešus skolās, stāstot par pornogrāfijas un prostitūcijas riskiem u.c.

1.5. Eva Sundin & Daniel Godman - *The Swedish Police Authority*

Zviedrijā ir izveidota atsevišķa policijas vienība, kas izmeklē naida noziegumus un naida runas gadījumus. Kopumā Zviedrijā ir 7 policijas reģioni, taču ir tikai viena policijas vienība, kas izmeklē tieši naida runu un naida noziegumus. Minētā vienība pārklāj Gēteborgas un Malmes reģionus, taču Zviedrijas ziemeļu rajonos nav izvietotas policijas nodaļas.

Sākotnēji tiek iegūtas liecības no cietušā, lai noskaidrotu, kādā veidā cietušais ir uztvēris noziedzīgo nodarījumu, konkrētāk, vai vēršanās pret personu ir balstīta uz kādu aizliegto kritēriju. Pēc tam procesa virzītājs pieņem lēmumu par procesuālo darbību veikšanu, piemēram, naida runas gadījumos – veic piekļuvi personas ierīcēm.

Nozīmīga loma minēto noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanā ir pievēršama policijas darbinieku izglītošanai. No 2015.gada policija sadarbojas ar Upsālas universitāti, kurā tiek mācīts speciālais kurss par naida noziegumu un naida runas izmeklēšanu. Tāpat universitātei var lūgt sniegt eksperta atzinumu kriminālprocesa ietvaros. Policijas struktūrvienībās tiek mācīts tālākizglītības modelī par naida runas un naida noziegumu izmeklēšanu. Policijas ietvaros notiek informācijas apmaiņa, kuras ietvaros kolēģi cits citu apmāca par naida noziegumiem un naida runu. Tāpat tiek veicināta sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām, lai jau preventīvi varētu novērst naida runas un naida noziegumu izplatību. Zīmīgi, ka arī interneta portāli ir atvērti sadarbībai ar Zviedrijas policiju, lai novērstu šāda veida noziedzīgo nodarījumu izplatību.

2017.gadā tika iesniegtas 1000 sūdzības no aktīvistu grupām, kas meklē un identificē šāda veida noziedzīgos nodarījumus, savukārt kopumā 2017.gadā bija 2000 šāda veida krimināllietu.

Attiecībā par naida motīva izmeklēšanu personas darbībās, tika norādīts, ka konstatējot iespējamo noziedzīgo nodarījumu, lēmumā par kriminālprocesa uzsākšanu tiek veikta atsevišķa atzīme, ka noziedzīgais nodarījums ir iespējams saistīts ar naida motīvu (iespējams konstatējams kāds aizliegtais kritērijs). Motīva izvērtēšanā tiek ņemta vērā personas rīcība (darbība) un iespējamais tās skaidrojums vai pamatojums.

Cietušajam parasti tiek uzdoti tāda veida jautājumi kā - kādēļ tev liekas, ka tev uzbruka? Tāpat, izmeklējot noziedzīgo nodarījumu, tiek noskaidrots citu pušu viedoklis. Naida runas gadījumos tiek noskaidrots, kādā veidā naida runa ir tikusi izplatīta, kā arī kāda veida ziņu šāds noziedzīgais nodarījums izplata. Tāpat izmeklēšanas gaitā tiek ņemtas vērā atziņas, kas iegūtas no Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras.

Kā būtiskākie izaicinājumi tika norādīta motīva konstatēšana un pierādīšana personas darbībās, kā arī naida nozieguma identificēšana. Prokuratūra ir izstrādājusi vadlīnijas, kādā veidā izmeklēt šāda veida noziedzīgos nodarījumus. Tāpat policija cenšas noskaidrot, kas un kādā veidā veic šāda veida noziedzīgos nodarījumus. Tipiskākais personas profils ir aptuveni 40 - 50 gadus veca sieviete.

Par personas darbībām parasti tiek piemērots naudas sods, ļoti reti tiek piemērota reāla brīvības atņemšana.

1.6. Petra Tammert Seidefors & Maria von Bredow - *Swedish Gender Equality Agency*

Sieviešu līdztiesības aģentūra (turpmāk – aģentūra) ir valsts aģentūra, izveidota 2018.gadā, atrodas Gēteborgā.

Zviedrijas dzimumu līdztiesības nodrošināšanas politika ietver 6 mērķus:

1. vienlīdzīgs varas izpausmes un ietekmes līmenis;
2. finansiālā vienlīdzība;
3. vienlīdzīga izglītība;
4. vienlīdzība mājsaimniecībā;
5. vienlīdzība veselības aprūpē;
6. vardarbības pret sievietēm izskaušana.

Aģentūra īsteno sešus mērķus, proti, izskauš vardarbību pret sievietēm. Lai to nodrošinātu, aģentūra izmanto trīs galvenos rīkus:

- 1) nacionālie spēka mehānismi (National Task force) – prokuratūra, policija, migrācijas lietu pārvalde u.c.
- 2) reģionālie koordinatori.

Reģionālie koordinatori darbojas pašvaldībās. Tie sadarbojas ar sociālajiem dienestiem, patversmēm, rīko vietēja mēroga apmācības

- 3) nacionālā ārkārtas līnija (National Hot line).

Nacionālo ārkārtas telefona līniju var izmantot jebkurš pilsonis, lai informētu par cilvēktirdzniecības gadījumu. Tomēr pārsvarā to izmanto valsts un pašvaldību institūciju darbinieki.

Cilvēktirdzniecības upuriem bērniem nav izveidota speciāla rehabilitācijas sistēma, tiem tiek piemērota tāda pati aprūpes sistēma, kā cietiem bērniem, kas atrodas apdraudējuma vai riska apstākļos, izņemot sadarbību ar policiju un apmācībām.

Aģentūra rīko dažāda veida informatīvas programmas mācību iestādēs. Piemēram, īpaša nedēļa “Mīlestība ir brīva” (Love is free), kurā tiek runāts par intīma rakstura apdraudējumiem interneta vidē, tādiem kā piespiešana veikt netiklas darbības, šantāža, u.c.

Projekts “Stāt, neaiztiek mani” (Stop, don't touch me) tiek praktizēts pirmsskolas iestādēs un skolās. Tās ietvaros bērniem tiek stāstīts, ka pieaugušajiem nav tiesības tos jebkādā veidā aiztikt. Kā arī par iespējām sevi aizstāvēt, kur meklēt palīdzību.

Aģentūras pārstāves stāstīja, ka bieži vien, kad cilvēktirdzniecības upuris - nepilngadīga persona ir veikusi noziedzīgas darbības, primāri netiek vērtēts pats nodarījums, bet iemesls, kāpēc nepilngadīgais ir tā rīkojies (psiholoģiska rakstura traumas, nelabvēlīga vide u.t.t). Svarīgi ir redzēt upuri šajā personā, ne tikai noziedzīgo nodarījumu, ko tas ir paveicis. Kā piemērs tika minēts kāds zēns, par kuru policistiem radās aizdomas, ka viņš varētu būt cilvēktirdzniecības upuris. Policisti rīkojās ļoti piesardzīgi, sākumā pārmijot tikai dažus vārdus, lai panāktu to, ka jauniešis sāk viņiem uzticēties.

Vienlaikus aģentūra veic dažādas kampaņas. Piemēram, lai pasargātu bērnus no vardarbības tika veikta kampaņa “Neatstāj bērnus uz ielas” (Don't leave children on the street), lai pievērsu sabiedrības uzmanību uz ielas esošiem bez uzraudzības

atstātiem bērniem. Tāpat tika veikta informatīva kampaņa par vardarbību ģimenē, lai aicinātu cilvēkus neklusēt par vardarbības gadījumiem un nebaidīties meklēt palīdzību.

1.7. Mikael Öhman Almén - *The Living History Forum*

Tā ir Zviedrijas valsts iestāde, kas izglīto sabiedrību un it īpaši bērnus un jauniešus par to pie kādiem vēsturiskiem notikumiem ir novedis rasisms un kādēļ tik būtiski ir izglītoties par tolerances, demokrātijas un cilvēktiesību jautājumiem. Par rasisma izraisītiem noziegumiem pret cilvēci tiek mācīts, aplūkojot vēstures notikumus kā piemērus. Bērniem tiek stāstīti un rādīti arī video par holokausta šausminošajiem notikumiem, par noziegumiem pret cilvēkiem komunistiskajos režīmos u.c. Ar vēstures palīdzību tiek skaidrots, kas notiek, ja netiek ievērotas cilvēktiesības, ja tiek veikti naida noziegumi, ja ir rasistiski uzsākti.

Iestādē uz vietas var aplūkot dažādus audio/video materiālus (kā izstādi) par vēsturiskiem notikumiem, kas ir novedis pie cilvēku masveida iznīcināšanas. Plaši tiek atainots ne tikai holokausts, bet arī Staļina režīma upuri.

Dzīvās vēstures forums izstrādā arī dažādas metodes un mācību līdzekļus, kas paredzēti jauniešiem izglītības iestādēs. Materiāli ir pieejami dažādās valodās, tai skaitā latviešu valodā. Lielākā daļa izstāžu un projektu ir vērsti uz vidusskolēniem un viņu skolotājiem. Kvalificēti vēstures skolotāji vada un pārrauga vēstures nodarbības, ko katru dienu apmeklē skolēnu grupas. Izstādes apmeklējums ir bezmaksas.

Forums cieši sadarbojas ar zinātniekiem, kas pēta tādas jomas kā islamofobija, antisemitisms, naidis pret romiem un citus rasisma veidus Zviedrijas sabiedrībā. Iestāde publicē arī cita veida ziņojumus, kuru pamatā ir dažāda veida novērojumi, piemēram, 2008.gada ziņojums par skolotāju pieredzi un viņu attieksmi pret mācībām par holokaustu.

1.8. Anders Lindgren - *Office of the Chancellor of Justice*

Tieslietu Kanclers ir Zviedrijas valsts izveidota Ombuda institūcija, kas izskata strīdus saistībā ar naida runas gadījumiem. Pārējos strīdus, kas var izrietēt no vārda brīvības pārkāpumiem, izskata Zviedrijas Preses Ombuds. Tieslietu Kanclers ir dibināts jau 1713.gadā, tajā pašlaik strādā 48 darbinieki, kur lielu daļu no tiem veido tiesneši, advokāti un prokurori.

Zviedrijā kopumā ir ļoti augsta Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10.panta aizsardzība, kas prevalē pār Konvencijas 8.pantu (tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību) un 9.pantu (domu, pārliecības un ticības brīvība).

Fundamentālie principi vārda brīvības aizsardzībā ir:

1) aizsardzība no cenzūras;

2) vienas personas atbildība – proti, tiek saukta pie atbildības konkrētā noziedzīgā nodarījuma izdarījusī persona, kas, piemēram, laikraksta gadījumā būtu tā redaktors. Citām raksta tapšanā iesaistītām vai par laikrakstu atbildīgām personām neiestājas atbildība;

3) uzņēmējdarbības brīvība;

4) brīvība komunicēt ar mediju;

5) tiesības uz anonimitāti (žurnālista avota neaizskaramība) – Zviedrijas Kriminālkodeksā ir iekļauts atsevišķs pants par valsts amatpersonas sodīšanu par tādu darbību veikšanu, kas vērstas uz piekļuvi žurnālista avotam.

Pievēršoties Tieslietu Kanclera kompetencei, tika norādīts, ka tā ir ļoti ierobežota un strīdi par iespējamiem vārda brīvības pārkāpumiem, kas klasificējami kā naida runa, tiek izmeklēti tikai gadījumos, kad konkrētā naida runas izpausme ir tieši redzama un konstatējama. Piemēram, tas būtu situācijās, kad laikrakstā, žurnālā, plakātā vai kāda cita formāta tālāk pavairojamā materiālā tiešā tekstā tiktu ietverta naida runa. Kanclers neizskatītu gadījumus, kad naida runa tiktu pausta publiski vai tā teikt “starp rindiņām”, kad naida runa varētu tikt konstatēta kopsakarībā ar citiem lietā pastāvošajiem apstākļiem.

Tieslietu Kanclers, saņemot informāciju par iespējamu naida runas gadījumu, to nodod izmeklēšanai policijai, savukārt pats lietas izskatīšanā piedalās kā ekskluzīvs prokurors, vienlaikus sadarbojoties ar valsts prokuroru. Kancleram pastāv tiesības jebkurā laikā piekļūt klāt pie krimināllietas materiāliem.

Pēc pirmstiesas kriminālprocesa lieta tiek nodota īpaši izveidotā tiesā, kur speciālā tiesas procesā tiek lemts par personu saukšanu pie atbildības. Tiesas procesā pastāv zvērināto institūts, kas sastāv no 9 loterijā izvēlētiem locekļiem. Lai personu atzītu par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, nepieciešamas vismaz 6 locekļu balsis. Tieslietu Kanclers pats piedalās lietas izskatīšanā un var īstenot arī pārsūdzības tiesības augstākas instances tiesā, ja lietā rodas tāda nepieciešamība. Apelācijas un kasācijas instances tiesas ir vispārējās kārtības, un tajās netiek piemēroti iepriekšminētie principi par zvērināto iesaisti.

Visbiežākais sods, kas tiek piemērots, ir probācijas uzraudzība, savukārt ieslodzījums faktiski netiek piemērots.

2. Somija

2.1. Kirsi Pimiä, Non-Discrimination Ombudsman - *Role and Work of the Non-Discrimination Ombudsman*

Somijā pastāv divi vispārīgie Ombudi – Parlamentārais Ombuds un Tieslietu Kanclers. Pirmā darbība vairāk saistīta ar iedzīvotāju sūdzībām, otrs pamatā strādā ar valdības lietām. Tāpat Somijā ir izveidoti četri specializētie Ombudi – Ne-diskriminācijas Ombuds, Dzimuma Vienlīdzības Ombuds, Bērnu Ombuds un Datu aizsardzības Ombuds.

Ne-diskriminācijas Ombuds ir autonoma un neatkarīga valsts institūcija, kuras pamatuzdevums ir veicināt vienlīdzību un novērst un apkarot diskrimināciju, izņemot darba tiesisko attiecību ietvaros saistītos strīdos, kas ir nodots Darba drošības un veselības pārvaldes (Occupational Safety and Health Administration) pārraudzībā. Pašreizējais Ombuds ir Ms. Kirsi Pimiä un birojā strādā 21 darbinieks.

Ombuds vienlaikus ir arī Nacionālais ziņotājs Cilvēktirdzniecības jautājumos, kā arī monitorē izraidīšanas procedūras, tostarp uzrauga ārzemnieku tiesību ievērošanu. Ombuds var sniegt konsultācijas patvēruma meklētājiem, kā arī sniegt savu neatkarīgo viedokli tiesai vai migrācijas institūcijai. Tāpat Ne-diskriminācijas Ombuds ir Vienlīdzības iestāde Eiropas Savienības direktīvu izpratnē.

Galvenie Ombuda uzdevumi ir veikt pētījumus un sagatavot ziņojumus, ieteikumus un paziņojumus. Ombuds arī sniedz juridiskās konsultācijas diskriminācijas upuriem un darbojas kā starpnieks, veicinot izlīguma noslēgšanu starp lietā iesaistītajam pusēm, kā arī izņēmuma kārtā palīdz cietušajiem tiesas procesā. Tāpat Ombuds veic izglītojošus pasākumus, veicinot sabiedrības izpratni diskriminācijas jautājumos, piedalās dažādās starptautiskās organizācijās, kā arī sniedz ikgadēju ziņojumu valdībai un reizi četros gados parlamentam par rekomendācijām, kas būtu jāuzlabo.

Tāpat Ombudam ir tiesības tikt uzklausītam tiesā:

- 1) lietās, kas attiecas uz likuma par Ne-diskrimināciju piemērošanu;
- 2) lietās, kas attiecas uz patvēruma meklētājiem, un izraidīšanas procedūrām;
- 3) kā arī prokuratūrā pirms apsūdzības celšanas personai kriminālprocesā par diskriminācijas aizlieguma pārkāpšanu.

Ne-diskriminācijas Ombuda tiesisko regulējumu veido dažādi starptautiskie līgumi, Eiropas Savienības direktīvas, kā arī Somijā ir atsevišķs likums par Ne-diskrimināciju, kas 2015.gadā tika būtiski atjaunots. Somiem nacionālais regulējums ne-diskriminācijas jomā paredz plašāku aizsardzību, kā tas ir noteikts Eiropas Savienības direktīvās.

Likuma par Ne-diskrimināciju darbības joma ir ļoti plaša, un tas attiecas gan uz valsts, gan privātā sektora darbībām, izņemot privāto dzīvi, ģimenes dzīvi un reliģiju.

Likums nosedz ļoti daudz diskriminācijas pamatus, tostarp tādu kā “citas īpašības”. Likums paredz, ka persona no valsts iestādes, darba devēja, izglītības un preču un pakalpojumu sniedzēja var pieprasīt kompensāciju par diskriminācijas aizlieguma pārkāpšanu. Turklāt valsts iestādēm, izglītības iestādēm un darba devējiem, kuri nodarbina vairāk nekā 30 darbiniekus, ir pienākums izstrādāt Ne-diskriminācijas plānu.

Ombuds informēja, ka kopš 2014.gada ar katru gadu pieaug lietas, kurās ir tikusi konstatēta diskriminācija. Salīdzinoši 2014.gadā tādas bija 289, savukārt 2017.gadā jau 1107 lietas. Izplatītākie diskriminācijas pamati ir cilvēka izcelsme, invaliditāte, nacionalitāte, veselības stāvoklis un vecums. Visbiežāk ar diskrimināciju saskaras darba vidē, sociālajās un ārstniecības iestādēs un izglītības jomā.

2.2. Robin Harms, Senior Adviser/Head of the Anti-Discrimination Team *Examples of cases handled by the Non-Discrimination Ombudsman, including hate speech*

Somijas Ne-diskriminācijas ombuds saskaroties ar lietām, kādās konstatējama naida runa izvērtē, vai pastāv pamats lietas ierosināšanai Ne-diskriminācijas tribunālā (National Non-Discrimination and Non-Discrimination and Equality Tribunal). Lieta var nonākt minētajā tribunālā, ja ir cietušās personas vai tās pārstāvja piekrišana vai iniciatīva ir nākusi no vispārējām tiesām.

Pēdējos gados ir pieaudzis izskatāmo lietu skaits, kas nonākušas ombuda redzeslokā (2014.g - 289, 2015. - 496, 2016. - 891, 2017. - 1107). Visbiežāk ir nonākušas lietas, kur ir diskriminācija pamatojas uz personas etnisko izcelsmi, invaliditāti, citām aizsargātām īpašībām, nacionalitāti, veselības stāvokli, vecumu, valodu, reliģisko piederību, nezināmi diskriminācijas pamati, ģimenes attiecībām, politisko piederību un viedokli, seksuālo orientāciju.

Atzīmējams, ka atbildība par naida runas izplatīšanu interneta portālā Somijā vairāk ir jautājums par kompānijas reputāciju, nevis kompensācijas izmaksāšanas pienākumu. Kompānijām var tikt piemēroti lielāki sodi par naida runas izplatīšanu vai pieejamību nekā privātpersonām, lai veicinātu ne-diskriminācijas politikas attīstību.

Somijā atbildība par naida runu var iestāties gan krimināltiesiskā, gan civiltiesiskā kārtībā. Galvenā pazīme, kas saskaņā ar Somijas Kriminālkodeksu atšķir noziedzīgu nodarījumu no civiltiesiskās atbildības, ir tā, ka persona padara pieejamu sabiedrībai informāciju, viedokļa izpausmi vai ziņu, kur konkrēta personu grupa ir apdraudēta, apmelota vai aizvainota tās rases, ādas krāsas, dzimšanas statusa, nacionālās vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai pārliecības, seksuālās orientācijas vai invaliditātes dēļ. Sods par šādu nodarījumu var būt naudas sods vai brīvības atņemšana uz ne vairāk kā diviem gadiem.

Ombudam ir tiesības piekļūt krimināllietas materiāliem (pat slepeniem materiāliem) un tiesības izteikt viedokli kriminālprocesa ietvaros. Tiesai un prokuratūrai ir pat pienākums prasīt ombuda viedokli šāda veida krimināllietās, nodrošinot arī piekļuvi krimināllietas materiāliem.

Atzīmējams, ka Somijā ir pieaugusi naida runas izplatība, kas vērsta pret patvēruma meklētājiem. Personai ir tiesības izteikt savu viedokli par valsts migrācijas politiku, taču tā nevar pārkāpt robežas. Somijā ir tikusi aizliegta atsevišķu organizāciju darbība, tikuši nosūtīti pieprasījumi par informācijas dzēšanu uz citām valstīm, kā arī tiek veicināta vienlīdzība sabiedrībā. Kā nākotnes izaicinājumi tiek minēti algoritmi un diskriminācija (statistikas jautājumi) - kādā veidā ierobežot naida runu, kas tiek izplatīta šādā veidā?

2.3. Venla Roth, Senior Officer, The Non-Discrimination Ombudsman as a National Rapporteur on Trafficking in Human Beings - *The Role and the Mandate of the National Rapporteur*

Venla Rota stāstīja, ka pirms 10 gadiem Somijā cilvēktirdzniecības nebija, proti, nebija datu par tādas esamību. Līdz ar to pirmais, ar ko tika sākts, bija informācijas ievākšana, lai saprastu problēmas apmērus. Viena no konstatētajām problēmām - valsts amatpersonas neprot identificēt cilvēktirdzniecības gadījumus. Vispārzināms, ka Somija ir upuru galamērķa valsts. Ir gadījumi ar cilvēktirdzniecības upuru izmantošanu māsaimniecībās. Ziņotāja seko līdzī visam cilvēktirdzniecības fenomenam un visiem ar to saistītajiem noziegumiem. Var veikt padomdevēja funkciju par to, vai konkrētā persona uzskatāma par cilvēktirdzniecības upuri, un, vai tai ir piešķirami pakalpojumi. Vienlaikus ir tiesības arī precizēt, kāpēc konkrētā persona netika atzīta par cilvēktirdzniecības upuri. Ziņotājai ir pienākums iesniegt ziņojumus valdībai. Pašlaik iesniegti jau 3 ziņojumi. Darbam ziņotājai ir tiesības iegūt arī klasificēto informāciju, kas ir ļoti nozīmīgas tiesības. Ir tiesības arī pieprasīt informāciju no nevalstiskajām organizācijām. Kā problēmu minēja, ka Somijā nav specializētu policijas nodaļu cilvēktirdzniecības apkarošanā. Uzver, ka cilvēktirdzniecības upura identifikācijā svarīgākais ir nodibināt uzticības pilnas attiecības ar potenciālo upuri, radīt drošu vidi un draudzīgu attieksmi.

2.4. Jukka Maarianvaara, Ombudsman for Equality - *Role and Work of the Ombudsman for Equality*

Vienlīdzības ombuds ir neatkarīga iestāde, kuras galvenais pienākums ir uzraudzīt likuma par sieviešu un vīriešu līdztiesību ievērošanu. Birojā strādā apmēram 10 cilvēku komanda. Vienlīdzības ombuds atrodas Tieslietu ministrijas administratīvajā nodaļā.

Ombuda pilnvaras ietver gan diskriminācijas novēršanu, gan vienlīdzības veicināšanu. Ombuds savus uzdevumus veic galvenokārt, sniedzot norādījumus un konsultācijas. Gadā izskata apmēram 750 lietas. Sniedz ziņojumus ministrijām.

Vienlīdzības ombuds ir neatkarīga iestāde, kuras galvenais pienākums ir uzraudzīt likuma par sieviešu un vīriešu līdztiesību ievērošanu. Ombuda pilnvaras ietver gan diskriminācijas novēršanu, gan vienlīdzības veicināšanu. Ombuds savus uzdevumus veic galvenokārt, sniedzot norādījumus un konsultācijas. Vienlīdzības ombuds atrodas Tieslietu ministrijas administratīvajā nodaļā.

Vienlīdzību un vienlīdzīgu attieksmi reglamentē gan Somijas tiesību akti, gan Somijai saistošie normatīvie akti. Somijas Konstitūcija ietver diskriminācijas aizliegumu un pienākumu veicināt dzimumu līdztiesību. Somiem ir atsevišķs Vienlīdzības likums, kas ietver noteikumus par dzimumu līdztiesības veicināšanu un dzimumu diskriminācijas aizliegšanu, kā arī šo noteikumu pārkāpšanas sekas.

Diskriminācija ir aizliegta saskaņā ar darba tiesībām, kas ietver arī vispārēju pienākumu nodrošināt vienlīdzīgu attieksmi pret darbiniekiem. Kriminālkodekss aizliedz diskrimināciju darbā un uzņēmējdarbībā.

Likums par diskriminācijas aizliegumu ietver noteikumus par vienlīdzīgu iespēju veicināšanu un diskriminācijas aizliegumu vecuma, etniskās vai nacionālās izcelsmes, tautības, valodas, reliģijas, pārliecības, uzskatu, veselības, invaliditātes, seksuālās orientācijas, vai citu personisko īpašību dēļ.

2.5. Chair Elina Grundström, Council for Mass Media *-Presentation and discussion*

Somijas Masu mediju padomes vadītāja - Elina Grundström norādīja, ka Somija 2018.gadā ir ierindojusies ceturtajā vietā pasaulē attiecībā uz preses brīvības nodrošināšanu un aizsardzību. Tāpat tika atzīmēts, ka Somijai ir augstākais līmenis dezinformācijas satura ierobežošanā. Proti, Somijā ir augsts sabiedrības medijpratības līmenis, kas tiek veicināts ar sabiedrības izglītošanu, preses brīvības nodrošināšanu un uzticamības līmeņa veicināšanu sabiedrībā. Sabiedrības uzticamība medijiem Somijā ir sasniegusi augstāko līmeni pasaulē.

Minēto rezultātu sasniegšanas pamatā ir atziņa, ka mediji realizē pašregulācijas modeli, kura ietvaros tā efektivitāti veicina, ka paši mediji kontrolē žurnālistikas ētikas normu uzraudzību. Ja tiek nodrošināta mediju pašregulācija, valstij nav nepieciešams iejaukties. Tāpat tika atzīmēts, ka ir ļoti būtiski, ka vadlīnijas un prasības, kādas ir izvirzāmas medijiem ir jāizstrādā pašiem žurnālistiem.

Pašregulācijas modelis veicina preses brīvības attīstību, jo valdībai nav nepieciešams kontrolēt medijus, kas veicina liberālāku preses normatīvo aktu pieņemšanu. Sabiedrībai tiek nodrošināta iespēja vērsties mediju padomē par iespējamiem žurnālistu pārkāpumiem, novēršot sarežģītus un ilglaicīgus tiesvedības procesus, kā arī preses “atvērinošo efektu”.

Mediju pašregulācija palīdz samazināt naida runas izplatību, ņemot vērā, ka tā palīdz veidot sabiedrības uzticamību medijiem. Tāpat Mediju ētikas kodeksā ir noteikts kategorisks aizliegums tradicionālajiem un atbildīgiem medijiem izplatīt naida runu. Attiecībā uz naida runu saturošiem komentāriem, Somijā ir izstrādāts atsevišķs regulējums, kas uzliek par pienākumu portāla administrācijai pārbaudīt anonīmā komentāra saturu pirms tā publicēšanas.

Somu izstrādātais modelis spēj aptvert plašu mediju apjomu, jo izstrādātais ētikas kodekss attiecas uz jebkāda veida medijiem. Vēršanās Mediju ētikas padomē ir uzskatāms par ātru, efektīvu procesu, kura ietvaros iesniedzējam nerodas papildu izmaksas. Tika atzīmēts, ka privātpersonas visbiežāk vērsas Mediju ētikas padomē par žurnālistu rīcību, nevis vērsas tiesā. Šeit tika arī atzīmēts, ka 87% ir informēti par Mediju ētikas padomes darbību, zinot, kur vērsties iespējamu pārkāpumu gadījumos. Mediju ētikas padomes tiesiskais pamats nav iestrādāts likumā, lai nodrošinātu tā neatkarību un nepamatotus žurnālistu tiesību pārkāpumus. Tāpat privātpersonām ir ļoti atvieglota kārtība, kādā būtu iespējams vērsties Mediju padomē.

Mediju padomes finansējums ir 400 000 eiro gadā, no kuriem 80% iemaksā paši mediji un žurnālisti un valdības atbalsts ir 20% (taču nav konstatējama valdības iejaukšanās padomes darbā).

Padomes darbībai nav likumā nostiprināta tiesiskā pamata, tā nepiemēro un neinterpretē tiesību normas. Žurnālisti ir brīvprātīgi pievienojušies Žurnālistu vadlīniju ievērošanai un aktīvi seko līdzi tām.

Padomes galvenais uzdevums ir interpretēt profesionālās prakses noteikumus, kas ir bargāki nekā preses normatīvie akti Somijā. Vienīgā sankcija, kas var pienākties par koda pārkāpšanu, ir pienākums publicēt Padomes lēmumu. Lai aizsargātu tiesības uz vārda brīvību un publicēšanu, parasti nepieciešams paust publiskus paziņojumus par savu rīcību.

Padome sastāv no 14 locekļiem, no kuriem 8 locekļi ir žurnālisti no dalības organizācijām, 5 personas ir no sabiedrības (jebkurš var pieteikties) un viens priekšsēdētājs, kurš mainās ik pēc 3 gadiem. Katru gadu tiek saņemtas 350-400 sūdzības, no kurām aptuveni 20% tiek izskatīti padomē. Katru gadu tiek organizētas 10 tikšanās reizes, kuru ietvaros tiek izskatītas 6-10 lietas. Parasti lietas izskatīšana ilgst aptuveni 3 mēnešus.

Būtiskākās žurnālistu kļūdas, kas tiek norādītas sūdzībās:

1. netika izlabota kļūda;

2. netika nodrošināta iespēja atbildēt;
3. personas privātuma aizsardzība tika pārkāpta;
4. slēpta reklāma iekļauta;
5. tika pārkāpta cilvēka cieņa - personas etniskā piederība, reliģiskā pārliecība u.c. tika atspoguļota nepieņemamā veidā.

Arī Somija ir pakļauta izaicinājumiem, ar kādiem saskaras pasaule - nepārbaudīta informācija, dezinformācija, naida runas izplatība ir paaugstināta, kamēr neatkarīgā žurnālistika zaudē finansējumu. Ilgtermiņā tas būtiski ietekmē sabiedrību.

Somijā ir izstrādātas vairākas informatīvass kampaņas, piemēram, zīme (trade-mark), kas apzīmē uzticamus un pārbaudītus medijus. Kā veiksme kampaņai tiek norādīts, ka tiek veicināta sabiedrības medijpratība.

2.6. Måns Enqvist, Chief Superintendent, National Police Board - *Trafficking, Measures against hate speech*

Somijas policijā ir tikai 7000 policijas amatpersonu, kas proporcionāli ņemot, ir mazākais skaits starp visām Eiropas Savienības dalībvalstīm.

Somijā kopumā ir 11 policijas pārvaldes. Galvenās policijas pārvaldes funkcijās bez tiešo pienākumu veikšanas ietilpst dažādu dokumentu izsniegšana (ID, pase u.c.) un ekipējuma nodrošināšana. Policija ir sadalīta kriminālpolicijā, civilajā policijā un ceļu policijā.

Galvenās policijas pārvaldes padotībā ir nodaļa, kas nodarbojas ar smagākajiem noziedzīgiem nodarījumiem (organizētu grupu noziedzīgi nodarījumi u.tml.) un policijas koledža. Policijas koledžā pēc 3,5 gadiem var iegūt bakalaura grādu.

Runājot par cilvēktirdzniecības apkarošanu un izmeklēšanu, norādīja, ka darba ekspluatācijas gadījumus skata ekonomiskā policijas nodaļa, savukārt seksuālo ekspluatāciju – organizētā policijas nodaļa. Saistībā ar cilvēktirdzniecības jautājumiem, kas skar cilvēktirdzniecības upuru identifikāciju un izmeklēšanu, katrā policijas nodaļā tiek organizētas apmācības. Mācības vada pārstāvji no policijas koledžas un nevalstiskajām organizācijām, kas tieši palīdz cilvēktirdzniecības upuriem. Turklāt policijai ir izdotas vadlīnijas cilvēktirdzniecības izmeklēšanā.

Tika norādīts uz valstī pastāvošo problēmu, ka patvēruma meklētājiem netiek piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss, taču vienlaikus tie netiek arī izraidīti. Līdz ar to ļoti daudz cilvēku paliek tādā kā nenoteiktā stāvoklī. Vienlaikus Somijā ir izveidota “safe haven” – vieta, kur nelegālie imigranti var droši uzturēties un ziņot policijai par cilvēktirdzniecības gadījumiem, neuztraucoties par izraidīšanu.

Tāpat informēja par policijas pilnvarām cilvēktirdzniecības gadījumu izmeklēšanā situācijās, kad upuris nāk no citas valsts. Proti, gadījumā, ja persona ir bijusi cilvēktirdzniecības upuris trešajā valstī un pēc tam nonākusi Somijā, tad

izmeklēt šo gadījumu nebūtu iespējams. Savukārt gadījumā, ja persona ir bijusi cilvēktirdzniecības upuris kādā no Eiropas Savienības dalībvalstīm un pēc tam cilvēktirdzniecības turpināšanas ceļā ir nonākusi Somijā, policijai būtu pilnvaras veikt izmeklēšanu. Tas būtu iespējams, jo cilvēktirdzniecība joprojām turpinās un persona tāpat tiek pastāvīgi kontrolēta.

Naida noziegumi – gadā tiek konstatēti apmēram 1300 šāda rakstura noziedzīgi nodarījumi. Turklāt policijai ir izveidota statistika par lietu skaitu attiecībā uz katru no naida noziegumu motīviem.

Tāpat notiek aktīva policistu apmācība par izpratni šajā jautājumā. Ir izstrādāts projekts “Against hate project” – kur kopā ar prokuratūru un tiesu ir paredzēts izveidot kopīgu modeli, kā izmeklēt naida noziegumus. Turklāt ir izveidota speciāla policijas nodaļa, kas izmeklē naida noziegumus tieši internetā.

2.7. Eerik Taarnala, Senior Officer, Regional State Administrative Agencies, *Discrimination and Harassment at Work*

Zviedrijas Sociālo lietu ministrijas padotībā darbojas Darba drošības un veselības aizsardzības nodaļa (Occupational Safety and Health Division (OSH)), kas veic uzraudzību pār to, vai tiek ievērotas darbinieku tiesības.

Lai veicinātu darbinieku psiholoģiskās veselības nodrošināšanu, OSH veic pārbaudi arī mobinga jautājumos. Pārbaudes ietvaros OSH citastarp noskaidro, vai darba devējs ir izstrādājis noteikumus, kā novērst mobingu, un kā rīkoties mobinga gadījumos.

Izskatot personu iesniegumus, OSH noskaidro lietas apstākļus, balstoties galvenokārt uz rakstveida pierādījumiem, bet neveic kolēģu aptauju, neapmeklē darba devēju uz vietas, lai izvērtētu situāciju. Nav arī noteikts termiņā, kādā būtu jāizskata mobinga lietas.

Gadījumā, ja OSH konstatē, ka vadītājam ir nekorekts vadības stils, un darbinieki izjūt psiholoģisku diskomfortu, OSH var uzdot darba devējam veikt darbības, lai to novērstu. Ja tas netiek izdarīts, OSH ir tiesīga darba devējam uzlikt sodu līdz 10 000 euro.

Atbildot uz jautājumu, vai domstarpības starp vadītāju un darbinieku ir mobings, pārstāvis norādīja, ka tas atkarīgs no situācijas. Šādā gadījumā, neatkarīgi no tā, vai tiek konstatēts mobings, OSH uzdod iestādei tikt skaidrībā ar šo lietu un novērst negatīvo ietekmi.

Savukārt, ja netiek iegūti pietiekoši pierādījumu, vai pusēm ir kardināli pretēji uzskati, lieta netiek skatīta un tiek izbeigta bez rezultāta. Tāda situācija, kad vadītājs vai darba devējs sniegtu nepatiesu vai maldinošu informāciju, praktiski nav iespējama.

Katrā uzņēmumā jābūt veselības uzraudzības speciālistam, kura pienākumos ietilpst arī iespējama mobinga jautājumu risināšana. Interesants ir fakts, ka

informācija, ko darba devējs sniedz OSH, tiek nosūtīta iesnieguma iesniedzējam, kurš sniedz savu viedokli par to.

Veicot pārbaudes iestādē vai uzņēmumā OSH parasti piesaka savu vizīti. Gadījumā, ja tiek konstatētas neatbilstības, OSH sniedz konsultāciju, kā vislabāk atrisināt situāciju, kā arī nosaka termiņu, kādā jautājums ir jāatrisina.

2.8. Helsinki Deaconess Institute - *Help and services for undocumented people; day centre for traveler population*

Institūts ir ticis dibināts pirms 150 gadiem un, tā pamatmērķis ir palīdzēt cilvēkiem (ārzemniekiem) bez dokumentiem, tomēr vienlaikus tā darbības loks ir ļoti plašs. Institūta budžets tiek veidots no azartspēļu biznesa apgrozījuma, kur šī nauda sākumā nonāk pie valdības un tālāk tiek sadalīta nevalstiskajām organizācijām.

Viena no institūta pamatfunkcijām ir nodrošināt ar ārkārtas patvērumu pa nakti. Naktī pirms mūsu vizītes tāds tika nodrošināts 126 cilvēkiem. Tāpat institūts strādā ar romiem, kuri ubago uz ielām. Ziemā tādi ir tikuši konstatēti 200-300, savukārt vasarā pat 1000. Institūtam ir specializēts dienas centrs, kas tieši paredzēts romiem, kā arī atsevišķs centrs cilvēkiem, kuri ir cietuši no spīdzināšanas.

Vizītes laikā apmeklējām institūta dienas centru, kas pašlaik ir radīts kā projekts uz 3 gadiem – līdz 2021.gadam. Dienas centrā vienreiz nedēļā norisinās dažādās aktivitātes, kurās iesaistās un palīdz arī brīvprātīgās personas.

Turklāt institūts strādā arī ar dažādu atkarību cilvēkiem – narkomāniem, alkoholiķiem, kā arī ar noslēgtiem cilvēkiem, kuri dažādu iemeslu dēļ neiziet ārā no savas dzīvesvietas. Attiecībā uz cilvēkiem, kuri cieš no dažādām atkarībām, institūts sākumā dod tiem iespēju uzturēties un dzīvot pie viņiem, lai pēc situācijas nostabilizēšanās varētu tālāk ārstēties no savas atkarības.

2016.gada pirmajā pusgadā institūts identificēja aptuveni 300 personas bez dokumentiem. Savukārt kopš 2017.gada institūts sāka palīdzēt tiem patvēruma meklētājiem, kuri bija spiesti pamest imigrantu uzturēšanās vietas, jo netika piešķirts patvērums. Uz jautājumu kā šīs personas tika atrastas un identificētas, norādīja, ka viņi parasti slēpjas no varas institūcijām (policijas), un pašlaik ir iegūti jau vairāki kontakti no nevalstiskajām organizācijām, kā arī valsts institūcijām. Norāda, ka personas, kurām ir ticis atteikts patvērums, tiek nodrošinātas ar gultasvietu, uzturu, dušu un somu valodas pamatlīmeņa apgūšanu. Tomēr pārsvarā šīs personas kopīgi, piemēram, desmit irē dzīvokli, jo patvēruma nodrošināšana ar izmitināšanu pa nakti pamatā ir ārkārtas un īslaicīga, izņemot, ja to izmanto ģimenes – tās var uzturēties pastāvīgi. Tiek nodrošināts, ka bērni bez pavadības iet skolā.

Runājot par statistiku, 2015.gada pirmajos 6 mēnešos bija 32 tūkstoši patvēruma meklētāji, 2016.gadā tādi bija 6 tūkstoši, savukārt 2017.gadā 3 tūkstoši patvēruma meklētāji. 9-10 tūkstoši patvēruma meklētāji vēl gaida lēmumu par patvēruma piešķiršanu, kur no tiem 10% ir bērni bez pavadības.

Patvēruma meklētāji līdz izlemšanai par patvēruma piešķiršanu uzturas imigrantu aizturēšanas centrā (nometnē), viņiem tiek piešķirti naudas līdzekļi (ja nodrošina ar uzturu – 92 *euro*, ja nenodrošina – 316 *euro*), tiek nodrošināta veselības aprūpe un valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība.

Somijā 2016.gadā tika veikti grozījumi likumā, ar kuriem no likuma tika izslēgts humanitārisms kā pamats patvēruma piešķiršanai personai, kā rezultātā strauji aug negatīvo lēmumu skaits. Vienlaikus Somijas tiesiskais regulējums paredz, ka negatīva lēmuma gadījumā persona var iesniegt atkārtotu pieteikumu patvēruma piešķiršanai, ja ir radušies jauni apstākļi, draudi personas dzīvībai, veselībai. Turklāt institūta darbinieki veic arī asistēšanu labprātīgas izraidīšanas procesā.

Pievēršoties cilvēktirdzniecības jautājumam, institūts informēja, ka ir atpazinis piecus iespējamus cilvēktirdzniecības upurus – sievietes saistībā ar darba ekspluatāciju. Ja tiek atpazīts iespējams cilvēktirdzniecības upuris, institūts sadarbojas ar Victim Support Finland.

2.9. Victim Support Finland

Šīs organizācijas dibināšanā ir piedalījušās vairākas citas tolaik pastāvošās sabiedriskās organizācijas, kuras darbojas vēl joprojām. Dibināta 1994.gadā. Atbalstu sniedz noziegumos cietušajiem, viņu tuviniekiem, kā arī lieciniekiem. 2017.gadā organizācijā vērsušies 67 tūkstoši cilvēku, ieskaitot arī telefona zvanus. Pakalpojumus saņēmuši 12700 klienti, no kuriem 4700 - “face-to-face” support. Vairums klientu cietuši no vardarbīgiem noziegumiem, 80% klientu ir sievietes. Somijas 7 reģionos pieejami 31 kontaktpunkti. Šobrīd organizācija nodarbina 60 darbiniekus, un darbā iesaistās ap 500 brīvprātīgo, no kuriem 30 ir juristi, kuri sniedz juridisko palīdzību. Faktiski palīdzību organizācija var sniegt visā procesa laikā - gan palīdzot iesniegt ziņojumu policijā, līdz pat sprieduma pasludināšanai. Uzticības persona ir tiesīga atbalstīt klientu un būt klāt visa procesa laikā, gan tiesas, gan mediācijas. Sniedz emocionālu atbalstu, palīdz atrast advokātu, sagatavoties tiesai, sagatavot pieteikumu kompensācijas saņemšanai. Statistika par 2017.gadu, par kādiem nodarījumiem vērsušies klienti: 28% - vardarbība no intīmā partnera puses; 13% - seksuālā vardarbība (gan pret pieaugušajiem, gan pret bērniem); 11% - cita rakstura uzbrukumi; 8% - spēklīdzekļu pielietošana; 15% - uzmākšanās un emocionāla vardarbība; 7% - ar īpašumu saistīti noziegumi; 18% - citi noziegumi.

Faktiski Victim Support Finland ir tā organizācija, kas Somijā īsteno EP direktīvas 2012/29 Par minimālajiem standartiem noziegumos cietušo personu tiesību aizsardzībā nosacījumus. Proti, tās 8.pants nosaka valstīm pienākumu nodrošināt cietušajām personām bezmaksas atbalsta pasākumus, kuri tiek sniegti, ievērojot konfidencialitāti. Šiem pasākumiem ir jābūt pieejamiem kā cietušajiem, tā viņu ģimenes locekļiem gan pirms tiesas procesa, gan tā laikā, gan arī noteiktu laiku pēc tam. Pakalpojumi balstīti uz individuālo izvērtējumu, atbilstoši katras personas

īpašajām vajadzībām un nodarītā kaitējuma pakāpei. Tāpat iestādei, kura saņem ziņojumu par noziegumu, ir jānodrošina, ka persona tiek atbilstoši novirzīta šo pakalpojumu saņemšanai.

Pakalpojumu veidi ir dažādi. Centrs darbojas, pamatojoties uz konfidencialitātes principu. Ja persona atnākusi lūgt padomu, kā rīkoties, ziņojums policijai par noziegumu nav obligāts. Saskaņā ar centru cilvēks var palikt anonīms. Neatkarīgi no uzturēšanās statusa (legāls vai nelegāls) personai pienākas pakalpojumi. Cietušais tiek atbilstoši konsultēts, piesaistot juristus. Atbalsts tiek nodrošināts, sākot no ikdienas vajadzībām, un beidzot ar darbībām kriminālprocesa ietvaros - atbalsta persona. Tiek sniegta psihosociālā palīdzība. Nākamā pusotra gada laikā personai ir pieejama īslaicīga palīdzība tur, kur tas ir nepieciešams (mājoklis, ēdiens un citi pakalpojumi, kas ir nozīmīgi personas labklājībai un tiesiskajai aizsardzībai).

Centram ir pieejami vairāki kanāli, kādos tas ir sasniedzams un arī sniedz informāciju. Ir pieejama karstā līnija, kā arī līnija juridisko konsultāciju saņemšanai. Kā arī klātienē atbalsts (face-to-face), tiešsaistes čats, mājas lapa, lapas facebook un citos sociālajos tīklos, preses izdevums 3x gadā un apkārtraksts. Īpaši jāuzsver čats, caur kuru bieži vien izvēlas sazināties jaunieši, kurš ir viegli pieejams un sākotnēji nodrošina jauniešiem svarīgo anonimitāti. Ja nepilngadīgais ir ziņojis par noziedzīgu nodarījumu pret viņu, ir iespējams veikt šī jaunieša identifikāciju, ko veic policija. Ja 2014.gadā ar čatu izmantoja 227 personas, tad 2017.gadā tās jau bija 3106 personas.

Kā minēts iepriekš, organizācijai palīdz aptuveni 500 brīvprātīgās personas, kuras visas tiek atlasītas saskaņā ar iepriekš noteiktu procedūru un vēlāk tiek atbilstoši apmācītas, saņemot pamatkursu un papildkursus kopumā ap 70 stundu apjomā (vispārīgā izglītība par kriminālprocesu, papildizglītība par piemēram, cilvēktirdzniecības noziegumiem, bērnu un jauniešu tiesībām). Visi brīvprātīgie turpina izglītoties un var konsultēties pie ekspertiem. Liela uzmanība tiek veltīta brīvprātīgo drošībai - pakalpojumi nekad netiek sniegti cietušo dzīvesvietās, netiek izpausti brīvprātīgo uzvārdi. Kā arī viņiem nodrošina apdrošināšanu.

Centrs informēja par praksi, ka jebkurai personai, kura tiek notiesāta par noziedzīgu nodarījuma izdarīšanu (ja var piemērot brīvības atņemšanu), neatkarīgi no tā, vai lietā ir vai nav cietušais, ir jāveic maksājums 40 vai 80 *euro* apmērā, atkarībā no brīvības atņemšanas soda ilguma, kas visbiežāk tiek piemērots par konkrēto nodarījumu (līdz 6 mēnešiem vai ilgāk). Iekasētie līdzekļi tiek novirzīti kompensāciju izmaksām cietušajiem.

Tomēr galvenokārt līdzekļus Centrs saņem no Tieslietu ministrijas. Neskatoties uz to, Centrs ir neatkarīgs un var brīvi rīkoties, lai nodrošinātu nepieciešamos pakalpojumus cietušajiem, kā arī var brīvi kritizēt valdības pieņemtos lēmumus.

Attiecībā uz cilvēktirdzniecības upuriem Centrs sniedza šādu informāciju. Līdz 2018.gada jūnijam bija sniegts atbalsts 106 klientiem, pašlaik pakalpojumus saņem

vēl 30 klienti. 86 klienti ir cilvēktirdzniecības upuri, bet pārējie cietuši ar cilvēktirdzniecību saistītos noziegumos. Lielākā daļa ir piedzīvojuši cilvēktirdzniecību tieši Somijā. Pakalpojumus saņēma 40 sievietes un 66 vīrieši, kopumā ar 24 dažādām nacionalitātēm. Jāpiebilst, ka Somijā pakalpojumi pieejami ne tikai šajā valstī cietušajiem, bet arī tad, ja cilvēktirdzniecība piedzīvota citā valstī. Lielākā daļa ir darba ekspluatācijas gadījumi (53 gadījumi), un seksuālās ekspluatācijas gadījumi (21 gadījums). Cilvēkirdzniecības klientu skaits ar katru gadu pieaug, un tie tiek novirzīti ne tikai no policijas, bet arī no citām NVO, migrantu uzņemšanas centriem un citām iestādēm.

Par tipiskākajiem cilvēktirdzniecības gadījumiem.

Visvairāk tiek ekspluatēti trešo valstu pilsoņi. ES pilsoņi tiek iesaistīti “maigākos” ekspluatācijas veidos. Ievainojami ir cilvēki bez dokumentiem, nelegālie migranti, jo pakļaujas cilvēktirdzniecības bailēs no izraidīšanas. Tā kā upuri neorientējas Somijas likumos, viņi tiek pārliecināti, ka nevar uzticēties varas iestādēm, ka palīdzību nesaņems un neviens viņiem neticēs. Noziedznieki bieži pārliecina, ka ir ietekmīgi un paliks nesodīti. Biežākie ekspluatācijas veidi: darbs restorānos, uzkopšanā, lauku saimniecībās, būvniecībā. Cilvēki tiek nodarbināti ilgas darba stundas (12-17 h dienā), saņemot ļoti mazu vai pat nesaņemot vispār atalgojumu. Noziedzīgās darbības visbiežāk veic personas no tās pašas valsts, no kurienes ir upuri. Šīs personas ir ilgstoši uzturējušās Somijā, un tām bieži ir augstāks sociālais statuss. Arī Somijas darba devēji ir bijuši iesaistīti cilvēktirdzniecībā, jo īpaši būvniecības jomā.

Noziedznieki izmanto dažādus kontroles veidus pār personām: jāatmaksā liels parāds, tiek izmantota nezināšana par tiesībām, draudi par izraidīšanu vai uzturēšanās statusa atņemšanu, ticība, ka ekspluatators ir ļoti ietekmīgs, upuru iespējas sazināties ar ārpusauli arī tiek ierobežotas. Dokumentos vienmēr viss izskatās labi - tiek maksāta alga uz upura kontu, tikai konts tiek noziedznieku kontrolēts. Tiek viltotas darba laika uzskaites lapas Darba inspekcijai. Lai arī upuri bieži apzinās, ka tiek ekspluatēti, viņiem nav reālas iespējas meklēt palīdzību, jo faktiski nav brīva laika, nav pieejas transportam un komunikācijas līdzekļiem, baidās tikt deportēti vai, ka atņems pašreizējo uzturēšanās atļauju, bailes pazaudēt to pašu mazo ienākumu, kas viņiem ir.

2.10. Capital region shelter - *About the work we do with the survivors and perpetrators of domestic violence, about the shelter services and counselling services in Finland & their financing, about co-operation with the public welfare services, about what is considered to be (domestic) violence according to the Finnish system, about our clients.*

Patversme/krīzes centrs ir valsts finansēts. Agrāk finansējums nācis no pašvaldības, taču šobrīd ir valsts finansēts pakalpojums. Konkrētajā iestādē ir 11 istabas, kas paredzētas cilvēkiem, kuri cieš no vardarbības ģimenē. Pārsvārā klientes ir sievietes ar bērniem, bet ir gadījumi, kad arī vīrieši ir cietuši no vardarbības ģimenē un meklējuši palīdzību. Pārsvārā klienti ir somiski runājoši, bet izņēmumam gadījumā var tikt nodrošināts arī tulks. Krīzes centrā var patverties jebkurā diennakts laikā, ir bijuši pat gadījumi, kad centra darbinieki apmaksā taksometra pakalpojumus, lai sievietei būtu iespēja aizbēgt no varmākas mājās. Centrā var ierasties pats pēc savas iniciatīvas, var atvest policija, ja ir konstatēta vardarbība, var atvest sociālais darbinieks vai bērnu aizsardzības iestāde. Nav obligāti jābūt cietušam no dzīvesbiedra vardarbības, reizēm centrā dzīvo arī veci cilvēki, kuri cietuši no pieaugušo bērnu vardarbības vai brāļiem, māsām. Lai izmitinātu centrā, nav nepieciešams nekāds lēmums, kas apliecinātu, ka persona ir cietusi no vardarbības. Tas ir būtiski, jo lietas, kas nonāk tiesā, lai nošķirtu varmāku no ģimenes, reizēm ilgst pat vairāk, nekā divus mēnešus, tādēļ būtiski, lai persona varētu patverties centrā līdz tam brīdim. Centrā dzīvo parasti ne ilgāk par 3 mēnešiem. Tiek ievēroti drošības pasākumi - centrā nevar iekļūt trešās personas. Ēst gatavo personas patstāvīgi vai kopā ar centra darbiniekiem. Klientēm ir pieejami jurista pakalpojumi, ko nodrošina brīvprātīgo darbs.

Centrs sniedz pakalpojumus ne tikai upuriem, bet arī vardarbības veicējiem ir iespēja saņemt psiholoģisko atbalstu agresijas mazināšanai. Telpas patīkamas - atgādina parastu dzīvojamo māju no ārpuses. Bērniem tiek nodrošināta arī iespēja iet uz skolu, ja tā ir netālu un ja atrašanās ārpus centra ir droša.

Krīzes centram ir vairākas filiāles.

2.11. Ministry of the Interior – Somijas Iekšlietu ministrija

Iekšlietu ministrijā tika organizētas trīs prezentācijas.

1. Iekšlietu ministrija. Veic aktivitāšu koordinēšanu cilvēktirdzniecības apkarošanai un novēršanai. Pašreizējais valdības koordinators cilvēktirdzniecības apkarošanā un novēršanā darbu uzsāka 31.05.2018. Koordinators pienākumos ietilpst organizēt starpinstitūciju darbu, kas saistīts ar cilvēktirdzniecības apkarošanu un novēršanu, kā arī nodrošināt starptautisko sadarbību šajā jautājumā. Šie pienākumi ietver ministrijas darba grupu par iekšējās drošības un administratīvā tiesiskuma jautājumiem un sadarbību ar diviem valdības sekretariātu pārstāvjiem, kuri saistīti ar šo aktivitāšu īstenošanu. Proti, valdības sekretariātu, kurš koordinē tās rīcību pret cilvēktirdzniecību, valdības anti-cilvēktirdzniecības koordinatoru, nodrošinot tīkla sadarbību. Valdības sekretariātā, kurš koordinē tās rīcību pret cilvēktirdzniecību, ir pārstāvētas visas iesaistītās ministrijas - Iekšlietu ministrija, Tieslietu ministrija, Sociālo lietu un veselības ministrija, Ārlietu ministrija,

Ekonomisko lietu un nodarbinātības ministrija. Nepieciešamības gadījumā sekretariāts konsultējas ar ekspertiem, piemēram Nacionālo ziņotāju par cilvēktirdzniecību.

Ministrija sagatavo ziņojumu par starpinstitucionālo sadarbību un ziņo par valdības darbībām, kuras saistītas ar cilvēktirdzniecības jomu. Ziņojums ir neatkarīgs novērtējums, pēdējais ziņojums publicēts 20.06.2018. Šajā ziņojumā pirmo reizi vērtēta starpinstitucionālās sadarbības efektivitāte kopš brīža, kad šāds ziņojums ieviests (2013.gadā). Ziņojums sagatavots, pētot dokumentāciju, kā arī intervējot 12 ekspertus, kuri cilvēktirdzniecības apkarošanas un novēršanas jomā. Ziņojumā atspoguļoti jautājumi, kuros nepieciešama izaugsme - jāstiprina nacionālā koordinācija un starptautiskā sadarbība.

Pievērsoties turpmākajai rīcībai, Somija plāno sagatavot jaunu plānošanas dokumentu pret cilvēktirdzniecību. Iepriekšējais plāns 2016.-2017.gadam tika apstiprināts 2016.gadā, un pilnībā izpildīts, tajā skaitā izveidots "National Referral Mechanism". Arī Somijas valdības aktivitātes cilvēktirdzniecības apkarošanā tiek regulāri izvērtētas gan no nacionālo, gan starptautisko partneru puses. 2018.gadā Somijā viesojās GRETA, tās ziņojums vēl tikai tiks publicēts. Nediskriminācijas ombuds un nacionālais ziņotājs par cilvēktirdzniecību ir publicējis savu ziņojumu par cilvēktirdzniecību 2018.gada aprīlī. Šie ziņojumi sniedz pienesumu Somijas turpmākajai rīcībai pret cilvēktirdzniecību.

2. Somijas policija - informācija par darba ekspluatācijas specifiku Somijā. Tā kā Somijā policijai nav specializētu nodaļu, kuras nodarbotos tikai ar cilvēktirdzniecības noziegumu izmeklēšanu, tad tajā ir iesaistītas vairākas nodaļas atkarībā no nodarījuma specifikas. Ekonomisko noziegumu nodaļa nodarbojas ar darba ekspluatācijas gadījumu izmeklēšanu (ir resursi, kuri palīdz izprast darba devēju grāmatvedību un shēmas). Smago noziegumu nodaļa izmeklē seksuāla rakstura noziegumus (arī procuration). Imigrācijas noziegumu nodaļa pievēršas nodarījumiem, kuros iesaistīti imigranti, jo labāk tiek izprasta dažādu kultūru specifika, ārzemnieku tiesības, ir pieeja valsts reģistriem, kuri saistīti ar ārzemniekiem.

Pierādījumu un cita veida atbalsta jomā policijas iestādēm var palīdzēt nodarbinātības aģentūras un privātās iestādes (darba atļaujas, līgumi, personāla atlases vēsture), Somijas imigrācijas aģentūras (par konkrētām darba atļaujām), Labor units (neizmaksāto algas apmēru aprēķināšana). Kā arī bankas (naudas izņemšanas, bankas kontu pārvaldīšana, īpašnieki, līgumi, naudas kustība u.c.), Valsts ieņēmumu dienests (par ziņotajām algām un patiesajiem uzņēmumu īpašniekiem), Somijas patentu un reģistrācijas birojs (dati no reģistriem par uzņēmumu, par izmaiņām uzņēmumu valdēs, personām, kurām ir ietekme uzņēmumā). Tāpat palīdzību var sniegt dažādas administratīvās un veselības aģentūras ar saviem ziņojumiem un ekspertu viedokļiem, kā arī prokuratūra.

No prezentācijas autora varēja saprast, ka policijai ir ļoti cieša sadarbība ar prokurooru. Faktiski jebkurā laikā procesa virzītājs var piezvanīt prokurooram un lūgt padomu. Ierasts ir sastādīt veikto darbību un faktu kopsavilkumus, ko var prezentēt prokurooram un konsultēties par turpmākajām darbībām.

Policija cieši sadarbojas ar nozieguma upuriem. Sadarbība veidojās, sākotnēji veicot neformālas sarunas ar cietušo, informācijas un pierādījumu ievākšanā, sagatavojot cietušo turpmākajām liecību sniegšanām. Liecību sniegšanas procesā, kā arī tiek sniegts vispārīgs atbalsts (iepriekš pieminētā upuru atbalsta sistēma, drošība (nevēlamās dzīves vietas), juridiskā palīdzība, atbalsta persona).

Nozīmīga daļa kriminālprocesā ir liecību iegūšanai. Tai ir jābūt detalizētai un pilnīgai, kā arī jāievēro piespiedu līdzekļu piemērošanai noteiktie termiņi. Interesanti, ka policijai nav savu tulku, līdz ar to pastāv neobjektivitātes risks, kā arī neprofesionalitātes risks. Izaicinājums - atrast tādas metodes tulku izvēlē, kuras novērstu šos riskus.

3. Nacionālā cietušo atbalsta sistēma cilvēktirdzniecības upuriem. Noora Hakulinen (vecākā padomniece).

Sistēmas funkcijas ir noteiktas likumā, tā darbojas visā valstī un tai ir centrālā loma atbalsta nodrošināšanā cilvēktirdzniecības upuriem. Sistēma pieņem lēmumus par visiem klientiem, kuriem pienākas šāds atbalsts. Sistēma darbojas kā padomdevējs, kā arī nodrošina citu valstisko un nevalstisko organizāciju darbinieku apmācības atbalsta sniegšanā cilvēktirdzniecības upuriem. Sistēma nodrošina diennakts atbalsta telefona līniju, kā arī tai ir sava mājaslapa www.ihmiskauppa.fi.

Sistēma sniedz atbalstu potenciālajiem cilvēktirdzniecības upuriem un cilvēktirdzniecības upuriem. Tie var būt gan Somijas pilsoņi, gan ārvalstnieki. Cilvēktirdzniecības upuriem nav obligāti jābūt notikušai Somijā. Palīdzību var saņemt arī personas gadījumos, ja cilvēktirdzniecības faktam nav nekāda sakara ar Somijas valsti. Palīdzība tiek piešķirta bez jebkādas diskriminācijas (neatkarīgi no dzimuma, nacionalitātes, orientācijas, reliģijas utt.). Vienlaikus palīdzību saņem arī cilvēktirdzniecības upuru nepilngadīgie bērni, kuri kopā ar viņiem uzturas Somijā, kā arī liecinieki cilvēktirdzniecības krimināllietās.

Jāatzīmē, ka nav nepieciešams gūt 100% pārliecību, ka persona ir cilvēktirdzniecības upuris, pietiek, ka ir pamatotas un ticamas aizdomas, ka persona varētu būt cilvēktirdzniecības upuris. Klientam ir iespējams saņemt palīdzību pat pirms ziņošanas par cilvēktirdzniecības gadījumu policijai. Upurim tiek nodrošināta dzīves vieta, un pēc tam tiek ziņots policijai. Ja upuris nevēlas vai baidās ziņot policijai, viņam tiek dots 3 mēnešus ilgs laika periods, lai atgūtos. Pēc tam par cilvēktirdzniecības faktu tiek ziņots policijai.

Sistēmas ietvaros var tikt nodrošinātas konsultācijas, advokāta palīdzība, sociālie pakalpojumi, veselības aprūpes pakalpojumi (ieskaitot dažādas terapijas, ja

nepieciešams), drošs mājoklis, uzturēšanās atļauja, finansiāls atbalsts un tulka pakalpojumi, atbalsts, pavadība drošai atgriešanās savā valstī, kā arī uzticības persona (parasti no NVO).

Sistēmai ir tiesības formāli identificēt cilvēktirdzniecības upuri, bet vienlaikus tas ir iespējams arī kriminālprocesa ietvaros. Papildus cilvēktirdzniecības upuri var identificēt arī Somijas Imigrācijas dienests.

Nogaidīšanas periods Somijā ir 6 mēneši. Tas tiek piemērots gadījumos, kad upuris uzturas Somijā nelikumīgi. Tā laikā upuris var pieņemt lēmumu pieteikties uzturēšanās atļaujai, lūgt patvērumu Somijā, kā arī izvērtēt, vai sadarboties ar tiesībsargājošām iestādēm.

Likumā ir noteikti arī iemesli, kādiem iestājoties, palīdzības sniegšana tiek pārtraukta. Palīdzības sniegšanu pārtrauc, kad tā vairs nav nepieciešama, vai arī upuris to vairs nevēlas saņemt. Tāpat to pārtrauc, ja upuris nav sasniedzams, ir pametis valsti vai ticis deportēts. Atbalstu pārtrauc sniegt, ja upuri nav iespējams formāli identificēt. Atbalstu neturpina sniegt, ja prokurors lemj neizvirzīt apsūdzības par cilvēktirdzniecību, vai arī, ja tiesa nenotiesā apsūdzētos par cilvēktirdzniecību. Kā norāda padomniece, ir problemātiski tie gadījumi, kad upuris ir cietis no cilvēktirdzniecības un tam ir nepieciešams atbalsts, bet tiesā pietrūkst pierādījumu, lai vainīgos sauktu pie atbildības.

Padomniece informēja, ja 2018.gada oktobrī palīdzība tika sniegta 430 personām (338 upuriem un 92 upuru bērniem). Kopumā 2017.gadā palīdzība sniegta 127 personām (pozitīvi lēmumi), no kuriem 24 bija nepilngadīgie. Tika pieņemti 50 negatīvi lēmumi. Tikai 15 gadījumos cilvēktirdzniecības upuri paši pieteicās saņemt palīdzību. Biežāk sastopamie cilvēktirdzniecības veidi: darba ekspluatācija, seksuālā ekspluatācija, piespiedu laulības. No visiem cilvēktirdzniecības upuriem 38% bija ekspluatēti Somijā.

Darba kapacitātes celšana cīņā pret cilvēktirdzniecību Somijā (IHME).

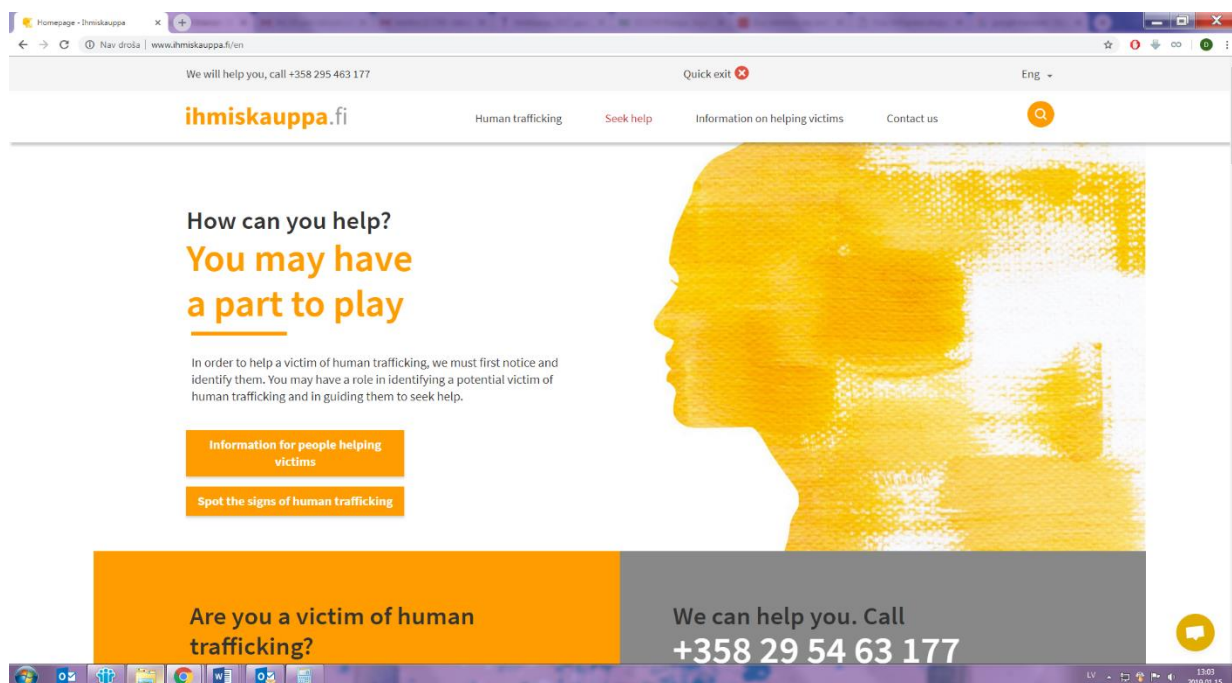
Projekts, ko finansē Eiropas Savienības Iekšējās drošības fonds (Internal security fund). Projektu īsteno Somijas policija un robežsardze, policijas koledža un robežsardzes koledža. Tā mērķis ir veicināt cīņu pret cilvēktirdzniecību Somijā trīs jomās: 1) tiešsaistes treniņu radīšana par cilvēktirdzniecības atpazīšanu, atbalstu upuriem un pirmstiesas izmeklēšanu - tiek rīkotas praktiskās nodarbības visos policijas iecirkņos un līdz šim ir tikai pozitīvas atsauksmes; 2) uzlabota pret cilvēktirdzniecības mājaslapa www.ihmiskauppa.fi; 3) top pētījums par bērnu tirdzniecību Somijā, pamatojoties uz kuru 2019.gadā plānots rīkot divus treniņseminārus.

Pirmstiesas izmeklēšanas mācības ir pirmās šādas mācības Somijas izmeklētājiem, kuras sastāv no divām daļām - patstāvīgā darba un zināšanu apguves - identifikācija, upuru atpazīšana, Somijas sistēmas izpratne (kas ko dara Somijā); apmācībām pirmstiesas izmeklēšanas veikšanā. Otrā daļa ir klātienē apmācības, kas organizētas 11 policijas departamentos un 4 robežsardzes administratīvajās vienībās.

Šādas mācības tiks organizētas arī policijas un robežsardzes studentiem, kuras plānots realizēt līdz 2019.gada maijam.

Pētījuma par bērnu tirdzniecību mērķi ir noskaidrot, cik tā ir izplatīta Somijā, un kādās formās tā notiek; noskaidrot, kā somu sabiedrība var iestāties pret bērnu tirdzniecību; sniegt rekomendācijas turpmākajai rīcībai. Pētījumu ir plānots pabeigt līdz 2019.gada februārim. Tajā tiks intervēti galveno iesaistīto publisko sektoru pārstāvji, kā arī nevalstisko organizāciju darbinieki. Lai gan pētījums vēl turpinās, jau pašlaik ir skaidrs, ka Somijā notiek bērnu tirdzniecība seksuālās ekspluatācijas jomā, piespiedu laulībās, kā arī nelegālajā adopcijā. Pētījums aptver nepilngadīgās personas un jauniešus līdz 21 gada vecumam.

Par mājaslapu www.ihmiskauppa.fi. Tā ir galvenā Somijas interneta vietne cīņai pret cilvēktirdzniecību, kas būtiski uzlabota 2018.gadā projekta ietvaros. Informācija ir pieejama 3 valodās (somu, zviedru un angļu), un tās mērķgrupas ir cilvēktirdzniecības upuri, iesaistīto publisko un NVO sektoru darbinieki, kā arī visa sabiedrība.

2.12 Monikanaiset - *General info about their work: helping the victims of violence (incl. human trafficking), and our work supporting the integration of migrant women*

Monikaisent ir nevalstiskas organizācijas izveidots patvērums, ko valsts ir izveidojusi pirms 20 gadiem ar mērķi palīdzēt migrantu sievietēm, kas ir cietušas no

vardarbības. Patvērumā strādā 30 cilvēki un tam ik gadu tiek piešķirts finansējums no valdības 2 000 000 eiro apmērā no valsts (finansējums tiek iegūts no ienākumiem, kas radušies no azartspēlēm). Patvēruma stratēģijā ir nostiprināts, ka tiek pieņemti darbā eksperti, kas spēj orientēties ar migrāciju saistītās problēmās, kā arī pārvalda dažādas valodas - pašlaik centrā palīdzību ir iespējams nodrošināt 16 dažādās valodās. Tāpat tiek nodrošināta palīdzība un atbalsts interneta vidē vai telefona konsultācijās.

Patvērumā tiek palīdzēts migrantu sievietēm, kas ir cietušas no dažāda veida vardarbības, tai skaitā, no fiktīvām (piespiedu) laulībām. Atzīmējams, ka patvērumā var lūgt palīdzību ikviena sieviete vienlaikus saglabājot savu anonimitāti. Parasti sievietes nonāk patvērumā, kad policija vai tiesa vēršas pie NVO ar lūgumu nodrošināt palīdzību, tādējādi atzīmējama ciešā sadarbība, kas pastāv starp patvērumu un valsti. Sievietes var uzturēties patvērumā no 3 mēnešiem līdz pat 2 gadiem un pēc tam tiek koordinēts atbalsts/palīdzība turpmākās dzīvesvietas nodrošināšanai. Patvērumā ir pieejami 19 dzīvokļi.

Pašlaik patvēruma cenšas nodrošināt palīdzības pieejamību interneta vidē un efektīvu koordināciju.

Attiecībā par NVO lomu cilvēktirdzniecības risku novēršanā tika norādīts, ka 2018.gadā ir identificēti 20 iespējamie cilvēktirdzniecības upuri, lai gan personas sākotnēji ir vērsušās patvērumā citu iemeslu dēļ. Somijā kopumā ir 4 NVO, kas strādā ar cilvēktirdzniecības upuriem un nodrošina pakalpojumus. Cilvēktirdzniecības upuri saņem uzturēšanās atļauju un pastāvīgi komunicē ar valsti.

Attiecībā uz cilvēktirdzniecības upuru identificēšanu tika norādīts uz vairākām problemātiskām:

1. Sociālās problēmas - kas saistītas ar konkrētu tautību vai nacionalitāti, reliģiskiem aspektiem vai valodas zināšanu;
2. Psiholoģiskas problēmas - kas saistītas ar to, kādā veidā tas ir ietekmējis upuri, kā iegūt uzticību, kā arī iespējams upuris jau iepriekš ir saskāries ar vardarbību;
3. Ekonomiskās problēmas - personai ir nepieciešams nodrošināt atbalstu saviem bērniem, iespējami parādi, kas radušies pret pārkāpēju, personai nav personu apliecinošu dokumentu;
4. Citi procesi - personai ir veselības problēmas, nav uzturēšanās atļaujas, personai ir aktīvs kriminālprocess, persona ir stājusies piespiedu laulībā, ko nepieciešams šķirt, persona ir grūtniecības stāvoklī.

Visbiežāk cilvēktirdzniecības upuri tiek identificēti no piespiedu darba vai laulības, krāpšanas, identificēti bērni kā cilvēktirdzniecības upuri, personas, kurām piespiedu kārtā liek veikt noziedzīgus nodarījumus.